

„**Audycja zawiera lokowanie produktu**” – to komunikat od niedawna ukazujący się na ekranach naszych telewizorów. Tajemnicze zdanie na żółtym pasku intryguje telewidzów; jednych dziwi, innych śmieszy, a jeszcze innych irytuje z powodu niezrozumiałej zbitki słów. Wiele osób domyśla się, że napis dotyczy reklamowania jakiegoś produktu podczas emisji konkretnego programu, ale jednocześnie pytają, dlaczego teraz zaczął się pojawiać i dlaczego właśnie w takiej formie.

Otóż niedawno weszła w życie ustawa, zgodnie z którą każdy program, w którym promuje się jakieś marki lub produkty, musi być opatrzony odpowiednim komunikatem.

A skąd wzięło się właśnie takie sformułowanie?

„Lokowanie produktu” stanowi bezpośrednie przetłumaczenie angielskiego sformułowania *product placement*. Takie wyrażenie złożone z rodzimych składników, lecz zbudowane na wzór obcego wyrażenia, nazywane jest *kalką językową*.

Co to jest **kalka językowa**?

Kalka językowa – nazywana inaczej: repliką, odbitką wyrazową, kliszą – to wyraz, związek wyrazowy lub konstrukcja składniowa stanowiąca dokładne odwzorowanie obcego wyrazu, związku wyrazowego lub konstrukcji składniowej za pomocą rodzimych elementów językowych.

Rozróżniamy kalki:

- leksykalne (wyrazowe), np. powszechnie używane słowo *nastolatek* (angielskie: *teenager*);
- frazeologiczne, czyli związki wyrazowe przetłumaczone dosłownie, oparte na obcym wzorze strukturalnym, np.: *rzecz w tym* (rosyjskie: [*dielo w tom*]*), który jako niepoprawny: *W tym rzecz, że...*, powinien być zastąpiony sformułowaniem: *Chodzi o to, że...*
- składniowe, czyli konstrukcje przetłumaczone dosłownie lub oparte na obcym wzorze składniowym, np. konstrukcja *palić jest zabronione* (z jęz. niemieckiego) w języku polskim powinna brzmieć: *palenie jest zabronione*.

W staropolszczyźnie, po przyjęciu chrześcijaństwa, często kalkowano wyrazy łacińskie związane z terminologią kościelną, np. nazwy wykonawców czynności zakończone na *-tor* tłumaczono za pomocą odpowiednich rdzeni i przyrostka *-ciel*, np. łac. *salvator* to w jęz. polskim *zbawiciel*.

Przykłady kalek językowych, które zadomowiły się w naszym języku.

Polskie słowo *Rzeczpospolita* jest kalką łacińskiego *Res Publica* (rzecz publiczna) i w staropolszczyźnie oznaczało każde państwo o ustroju republikańskim. Obecnie to znaczenie przejęło słowo *republika*. *Brakoróbstwo* i *rozwarstwienie* to kalki rosyjskich słów: [*brakodielstwo*]*, [*rasstojenie*]*.

Rzeczowniki: *listonosz* i *światopogląd* są kalkami niemieckich wyrazów: *Brieftrager* i *Weltanschauung*.

Wyraz *mysz* – jako część komputera – jest kalką angielskiego pierwowzoru.

Uwaga:

Nowych kalek językowych współcześnie spotyka się bardzo dużo, ale, niestety, większość z nich to błędy językowe. Przede wszystkim powinniśmy kierować się zasadą, że, jeżeli istnieje w języku polskim poprawny odpowiednik, to nie używamy kalki językowej.

Przy okazji:

Rzeczownik *kalka* ma kilka znaczeń:

- „papier powleczony z jednej strony farbą, wkładany między dwa arkusze papieru, aby na drugim otrzymać kopię tego, co jest pisane na pierwszym”
- „półprzezroczysty papier służący do kopiowania rysunków i przenoszenia ich na inny papier”
- „wierne odtworzenie jakiegoś wzoru, schematu lub sytuacji w nowych okolicznościach lub nowym miejscu”
- jęz. „wyraz lub wyrażenie złożone z rodzimych składników, lecz zbudowane na wzór obcego wyrazu lub wyrażenia”
- kalka ceramiczna – „papier, na którym znajduje się wzór przeznaczony do przeniesienia na powierzchnię przedmiotu ceramicznego”.

Barbara Ellwart

* zapis fonetyczny